

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ЗАТ "ХЛІБОЗАВОД "САЛТІВСЬКИЙ"

Анотація. Проаналізовано основні показники рентабельності підприємства на прикладі ЗАТ "Хлібозавод" Салтівський та запропоновано певні кроки для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Аннотация. Проанализированы основные показатели рентабельности предприятия на примере ЗАО "Хлебозавод "Салтовский" и предложены определенные шаги для повышения эффективности деятельности предприятия.

Annotation. The article analyzes the main indicators of profitability on the example of Company bakery "Saltovskiy" and suggests some steps to improve the efficiency of the enterprise.

Ключові слова: рентабельність підприємства, резерв, методика аналізу рентабельності підприємства, ефективність діяльності підприємства.

У процесі становлення ринкових відносин в Україні всі ланки фінансової системи опинилися у глибокій кризі. Тому необхідним є аналіз показників прибутковості (рентабельності) діяльності підприємства з метою запобігти його банкрутства і для подальшої успішної діяльності з перспективами виходу на міжнародні ринки і тим самим підвищувати авторитет держави.

Дослідженню рентабельності підприємства присвячені праці таких вітчизняних науковців, як Агапова М. В., Амельченко Т. В., Гущина І. І., Марцин В. С. та інші. Серед російських досліджень з даної проблеми варто відзначити роботи Васильєва В. В., Пархомець М. К., Кодацького В. П. Проте, на погляд автора, проблеми аналізу рентабельності підприємства в умовах ринкової економіки вимагають подальших досліджень [1 – 8].

Мета дослідження – розробка шляхів удосконалення аналізу рентабельності підприємства, виявлення резервів та підвищення ефективності діяльності підприємства на прикладі ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський".

Завдання дослідження: розглянути економічну сутність рентабельності підприємства, визначити і порівняти існуючі методики аналізу рентабельності підприємства, проаналізувати рентабельність ЗАТ "Хлібозавод Салтівський", внести пропозиції щодо заходів стосовно підвищення ефективності діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження є ефективність діяльності підприємства.

Предметом дослідження є ефективність діяльності підприємства на прикладі ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський".

Головною метою створення і функціонування підприємства є отримання максимально можливого прибутку за рахунок реалізації споживачам виробленої продукції (виконаних робіт, наданих послуг), які задовольняють соціальні й економічні запити населення. З господарської точки зору доцільним є те підприємство, яке дає прибуток, тобто рентабельне підприємство.

У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі існує багато визначень поняття рентабельності.

Рентабельність (від нім. *rentabel* – прибутковий) – показник економічної ефективності виробництва на підприємствах. Комплексно відображає використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів [7].

На думку Агапової М. В., рентабельність – це відносний показник ефективності роботи підприємства. У загальній формі він обчислюється як відношення прибутку до витрат [1]. У словнику банківської термінології дається таке визначення: рентабельність – це якісний, вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступінь використання ресурсів, що є в наявності, в процесі виробництва і реалізації продукції [8].

Рентабельність безпосередньо зв'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку [2].

Щоб обрати одну з багатьох методик аналізу рентабельності підприємства, яка буде най-ефективнішою та найдієвішою, необхідно дослідити декілька існуючих методик.

Одні аналітики вважають, що на першому етапі аналізу рентабельності підприємства необхідно оцінити рентабельність реалізованої продукції. На другому етапі слід проаналізувати рентабельність капіталу, тобто оцінити ефективність використання власних засобів. На заключному етапі проводять аналіз і пошук резервів зростання рентабельності підприємства й розробляють засади щодо реалізації виявлених резервів [1; 3].

На думку інших аналітиків, на першому етапі необхідно аналізувати прибутковість продукції (аналіз рентабельності продажу, аналіз рентабельності звичайної діяльності, аналіз рентабельності операційної діяльності). Даний етап проводиться для оцінки вигідності для підприємства виробництва продукції. На другому етапі проводять аналіз прибутковості майна та його частин (аналіз рентабельності всього капіталу (активів), аналіз рентабельності основних засобів та інших необоротних активів). На наступному етапі слід проаналізувати показники прибутковості використаного капіталу (аналіз рентабельності власного капіталу, аналіз рентабельності перманентного капіталу). На заключному етапі здійснюються аналіз і пошук резервів зростання рентабельності підприємства і розробляються засади щодо реалізації виявлених резервів [2; 4; 6].

Слід відзначити, що аналітики виділяють у своїх методиках заключним етапом пошук резервів зростання рентабельності підприємства. Отже, в економічній літературі існує багато різних методик аналізу рентабельності підприємства, але слід відзначити, що кожна з них має свої переваги та недоліки. На думку автора, наведені вище методики мають такі недоліки.

При застосуванні першої методики не аналізується:

- 1) рентабельність операційної діяльності, тобто не визначається, скільки отримано власного прибутку з 1 грн понесених витрат;
- 2) рентабельність звичайної діяльності, тобто не оцінюється, скільки отримано прибутку від звичайної діяльності з 1 грн звичайних витрат;
- 3) фондорентабельність, тобто не оцінюється величина прибутку, яка припадає на 1 грн необоротних активів;
- 4) рентабельність оборотних активів, тобто не визначається величина прибутку, яка припадає на 1 грн оборотних активів.

При застосуванні методики другої групи аналітиків не аналізується:

- 1) рентабельність продукції (товарів, робіт, послуг), тобто не оцінюється, скільки отримано валового прибутку з 1 грн понесених витрат;
- 2) рентабельність інвестиційного капіталу, тобто не оцінюється ефективність використання інвестованого капіталу.

Таким чином, щоб оцінити результати діяльності підприємства в цілому і проаналізувати його сильні й слабкі сторони, необхідно синтезувати показники, причому таким чином, щоб виявити причинно-наслідкові зв'язки, що впливають на фінансовий стан і його компоненти. Тож можна сказати, що методика другої групи авторів найбільш детальна, тому що з її допомогою можна проаналізувати рентабельність підприємства більш якісно, поглиблено, а також виявити резерви зростання рентабельності підприємства.

Звернемо увагу на динаміку різних показників рентабельності на прикладі ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський".

За результатами аналізу можна підсумувати, що майже за всіма показниками рентабельності у 2009 р. та у 2010 р. ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський" мав незадовільні результати. Але слід відзначити, що в 2010 р. показники рентабельності почали зростати. Це зумовлено тим, що підприємство за цей рік отримало більшу виручку від реалізації товарів порівняно з 2009 р.

Проте як у 2009 р., так і у 2010 р. усі показники, крім рентабельності продукції, яка становила у 2009 р. 46,87 %, а в 2010 р. – 42,3 %, мають від'ємне значення, що підтверджується отриманим збитком за цей період. Можна стверджувати, що стан ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський" незадовільний і ситуація нестабільна, тому підприємству для його ефективної господарської діяльності потрібно переглянути і в разі необхідності змінити свою фінансову політику і фінансову стратегію.

Як правило, декілька причин є впливовими на будь-який економічний чинник. Тому для побудови економіко-математичної моделі рентабельності ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський", на думку автора, доцільно побудувати класичну множинну модель лінійної регресії.

Добір факторів, зміна яких може істотно впливати на рентабельність ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський", здійснюємо шляхом порівняльного аналізу часових залежностей економічних показників діяльності підприємства з використанням літературних даних [3]. За означенням рентабельність підприємства – це відношення чистого прибутку до величини всіх активів [5]. Тому рівняння множинної регресії мало б включати параметри чистого прибутку та величини всіх активів. Однак, згідно з рекомендаціями роботи [9, с. 204], вони не можуть бути факторними ознаками рівняння регресії через функціональний характер зв'язку з результативним показником. Отже, елементами рівняння мають бути ознаки з істотним впливом на чистий прибуток і величину всіх активів.

Виходячи з цього, проведено дослідження залежності рентабельності ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський" (у) від x_1 – коефіцієнта термінової ліквідності, x_2 – коефіцієнта маневреності, x_3 – питомої ваги дебіторської заборгованості в загальній сумі оборотних активів та x_4 – коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості.

За допомогою інструментарію середовища MS Excel побудували модель у натуральних змінних.

Отже, теоретичне рівняння лінійної множинної регресії в натуральних змінних становить:

$$y = -0,15688 + 0,03433x_1 + 0,02480x_2 + 0,12690x_3 - 0,00267x_4.$$

Таким чином, обрані показники ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський" за впливом на рентабельність підприємства ранжуються в порядку його зменшення так: питомої ваги дебіторської заборгованості в загальній сумі оборотних активів (0,12690), коефіцієнта термінової ліквідності (0,03433), коефіцієнта маневреності (0,02480), коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості (-0,00267).

Існує багато чинників, що впливають на величину прибутку і рівень рентабельності. Ці чинники можна підрозділити на внутрішні і зовнішні. Зовнішні – це чинники, незалежні від зусиль даного колективу (зміна цін на матеріали продукції, тарифів перевезення, норм амортизації і т. д.). Такі заходи проводяться в загальному масштабі і сильно впливають на узагальнювальні показники господарської діяльності підприємств. Структурні зрушення в асортименті продукції істотно впливають на величину реалізованої продукції, собівартість і рентабельність виробництва.

Слід відзначити, що резерви зростання прибутку і рентабельності практично невичерпні, оскільки не зупиняється розвиток науки і техніки, постійно вдосконалюються форми і методи організації виробництва і праці.

Розглянемо основні резерви підвищення рентабельності ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський":

- 1) зниження собівартості продукції підприємства. Це можливе за рахунок упровадження нової техніки, технологій, більш раціонального використання як матеріальних, так і трудових ресурсів, зменшення питомої ваги постійних витрат у собівартості продукції, адже зниження собівартості продукції прямо пропорційно впливає на збільшення прибутку підприємства;

- 2) виробництво і розробка нових видів продукції, яка зацікавить споживачів. Для зростання прибутку ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський" слід:

- нарощувати обсяги виробництва, тобто збільшувати реалізацію своєї хлібобулочної продукції;
- упроваджувати заходи щодо підвищення продуктивності праці своїх працівників, мотивувати їх;
- орієнтуватися на ринок та захопити якомога більшу його частку;
- застосовувати маркетингові засоби реалізації продукції;
- розширювати асортимент продукції і підвищувати її якість;

- з максимальною віддачею використовувати потенціал, що є у його розпорядженні, включаючи і фінансові ресурси;
- грамотно будувати договірні відносини з постачальниками;
- орієнтуватись на довготривалі зв'язки з партнерами, а не разову співпрацю;
- зі знанням справи вести цінову політику;
- уміти найдоцільніше розміщувати одержаний раніше прибуток задля досягнення оптимального ефекту;
- співпрацювати з міжнародними фірмами на таких умовах, які б забезпечували отримання прибутку ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський";

3) підвищення енергоефективності. Проблема економії і зменшення споживання енергії повинна бути під постійним контролем відповідних спеціалістів підприємств з енергомістким виробництвом. Доцільним буде впровадження нових технологій, які змінюють технологічний процес на менш енерговитратний.

Також для підвищення рентабельності ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський" дуже важливим є прогнозування, оскільки, щоб грамотно керувати виробництвом, активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому проходять.

Згідно із зазначеними вище пропозиціями здійснення діяльності і дотримання загальних вимог призведе до збільшення рентабельності підприємства та ефективного функціонування економіки в цілому. Застосування на практиці розроблених заходів узагалі по підприємству дасть змогу збільшити прибуток, а отже, і підвищити ефективність діяльності підприємства.

Таким чином, було розглянуто сучасні тенденції рентабельності підприємства, а також сформульовано основні кроки для підвищення ефективності діяльності підприємства в найкоротші терміни на прикладі ЗАТ "Хлібозавод "Салтівський".

Наук. керівн. Петряєва З. Ф.

Література: 1. Амельченко Т. В. Прибутковість як один із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства / Амельченко Т. В., Чайлякова Д. І. // Економіка Крима. – 2010. – № 2(31). – С. 158-160. 2. Васильєв В. В. Шляхи підвищення результативності українських підприємств / В. В. Васильєв // Фондовий ринок. – 2009. – № 12. – С. 11–14. 3. Гущина І. І. Финансовый анализ деятельности предприятия / И. И. Гущина, М. В. Агапова // Бухгалтерский вестник. – 2009. – № 4. 4. Кодацкий В. П. Проблемы формирования прибыли / В. П. Кодацкий // Экономист. – 2009. – № 3. – С. 49–60. 5. Марцин В. С. Економіка торгівлі [Електронний ресурс] / В. С. Марцин. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com.ua>. 6. Пархоμεць М. К. Аналіз ефективності та фінансової стійкості підприємств / М. К. Пархоμεць, Л. І. Дудар // Інноваційна економіка. – 2010. – № 4. – С. 60–66. 7. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – 4-е изд., перераб. и доп.– Мн. : ООО "Новое знание", 2000. – 688 с. 8. Словник банківської термінології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.glossary.org.ua>. 9. Фещур Р. В. Статистика: теоретичні засади і прикладні аспекти : навч. посібн. / Р. В. Фещур, А. Ф. Барвінський, В. П. Кічор та ін. ; за наук. ред. Р. В. Фещура. – Львів : Інтеллект-Захід, 2003. – 576 с.